

УДК 631.15:633/635(477.73)

К. Г. Белов,
Миколаївський національний аграрний університет
В. Г. Нікогосян,
Миколаївський національний аграрний університет
Ю. Ю. Філь,
Миколаївський національний аграрний університет

ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИРОБНИЦТВА ПРОДУКЦІЇ РОСЛИННИЦТВА В СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ ВЕСЕЛИНІВСЬКОГО РАЙОНУ МИКОЛАЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

У статті розглянуто основні показники економічної ефективності виробництва продукції рослинництва на прикладі сільськогосподарських підприємств Веселинівського району Миколаївської області, а також окреслені основні шляхи її підвищення.

The paper considers the main indicators of economic efficiency of crop production on the example of agricultural enterprises Veselinovsky region Nikolaev region and outlined the main ways to improve it.

Ключові слова: економічна ефективність, продукція рослинництва, валовий збір, урожайність, собівартість продукції, рентабельність, прибуток.

ВСТУП

Виробництво продукції рослинництва є постійною задачею всіх господарюючих суб'єктів аграрного сектору та спрямоване на формування ринку продовольства. Ефективність розвитку рослинництва формується під впливом багатьох чинників, зокрема ґрунтово-кліматичних, технологічних, біологічних та інших, що ускладнює пошук додаткових можливостей для її підвищення [3].

Проблеми підвищення економічної ефективності виробництва продукції рослинництва досліджували такі вчені: Андрійчук В.Г., Бойко В.І., Борщевський П.П., Гайдуцький П.І., Єрмаков О.Ю., Коновалов І.В., Крисальний О.В., Малік М.Й., Месель-Веселяк В.Я., Саблук П.Т., Руснак П.П., Федоров М.М., Шкільов О.В., Шпичак О.М. та інші. Разом з тим, питання підвищення ефективності виробництва продукції рослинництва й надалі залишаються недостатньо вивчені в межах окремих регіонів.

Підвищення ефективності виробництва продукції рослинництва на сільськогосподарських підприємствах України — одне з найважливіших завдань як держави, так і еконо-

мічних суб'єктів. А проблема ефективності сільськогосподарського виробництва є однією з головних проблем їх розвитку на сучасному етапі.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Метою статті є розрахунок основних показників економічної ефективності виробництва продукції рослинництва та обґрунтування основних шляхів її підвищення на прикладі південного регіону.

РЕЗУЛЬТАТИ

Веселинівський район займає площу 1244,7 кв. км (5,1% від загальної території області). Сучасний Веселинівський район розташований у північно-західній частині Миколаївської області. Район знаходиться у безлісій степовій частині Миколаївщини. Рельєф цієї частини області являє собою рівнину, покриту балками, ярами. Вона поступово знижується з півночі на південь в напрямку до Дніпро-Бузького лиману та Чорного моря. Місцевість розташована на висоті 80—100 м над рівнем моря.

Веселинівський район належить до посушливої дуже теплої агрокліматичної зони і зна-

ходиться під впливом, з одного боку — Атлантичного океану, з іншого — азіатського материка. Звідси — нестабільність клімату (сухе, жарке літо, малосніжна нехолодна зима з відлигами).

Переважають чорноземи звичайні, середньо- і малогумусні (80% площі району). На півночі збереглися різотравно-типчакowo-ковилеві степи з домішками ксерофітного різотрав'я.

Веселинівський район є сільськогосподарським районом. Сільське господарство на території району достатньо розвинуте, основними напрямками якого є:

— рослинництво (зернове виробництво, вирощування технічних культур, виноградарство, вирощування овоче-баштанної продукції);

— тваринництво (велика рогата худоба, свині, вівці);

— птахівництво (кури, страуси, перепілки, гуси);

— риборозведення.

Основними перевагами Веселинівського району серед інших в Миколаївській області є вдале географічне розташування відносно обласного центру м. Миколаєва та основних ринків збуту продукції, розвинена інфраструктура, наявність кваліфікованої робочої сили; сприятлива для сільськогосподарського виробництва структура земельних ресурсів (105,5 тис. га сільськогосподарських угідь, зокрема питома вага ріллі — 83,2%), технічне оснащення галузі сільського господарства та ін.

В аграрному секторі району використовується 87,8 тис. га ріллі, на яких ведуть товарне виробництво сільськогосподарської продукції підприємства різних організаційно-правових форм господарювання (табл. 1).

Виробництво є найважливішою, але лише однією зі стадій процесу відтворення. Його стан характеризується мірою ефективності. Економічна ефективність виробництва визначається відношенням отриманих результатів до витрат засобів виробництва і живої праці.

Дослідження економічної ефективності виробництва продукції було здійснено на прикладі 27 сільськогосподарських підприємств Веселинівського району Миколаївської області, які звітують у повному обсязі до Управління статистики.

Динаміку виробництва основних видів продукції рослинництва за минулі роки по сільсь-

Таблиця 1. Організаційно-правові форми господарювання у Веселинівського району Миколаївської області *

Форма власності	Кількість	Обсяг оброблюваної ріллі, га
Господарські товариства	21	19762,74
Приватні підприємства	13	11678,71
Фермерські господарства	163	19049,29
Одноосібники	3964	21808,44

* За даними статистичного збірника "Сільське господарство Миколаївщини" [1].

Таблиця 2. Виробництво основних видів сільськогосподарських культур у сільськогосподарських підприємствах Веселинівського району Миколаївської області, ц *

Культура	2009 р.	2010 р.	2011 р.	2011 р. у % до	
				2009 р.	2010 р.
Зернові та зернобобові культури	828558	764255	1056653	127,53	138,26
Соняшник	203097	253359	311632	153,44	123,00
Соя	-	-	392	-	-
Ріпак озимий	53059	171393	78851	148,61	46,01
Баштанні продовольчі	1999	2546	331	16,56	13,00
Виноград	9736	9844	11842	121,63	120,30

* За даними статистичного збірника "Сільське господарство Миколаївщини" [1].

когосподарських підприємствах Веселинівського району показано в таблиці 2.

Наведені дані свідчать, що у Веселинівському районі домінуючими сільськогосподарськими культурами є зернові та олійні культури, виробництво яких у 2011 році, порівняно з 2009 роком, збільшилось відповідно на 27,53% та 53,44%, озимого ріпаку — 48,61%.

Найбільш перспективними сільськогосподарськими культурами, які вирощуються в сільськогосподарських підприємствах Веселинівського району Миколаївської області є олійні культури. Поряд із соняшником впродовж досліджуваного періоду нарощується виробництво ріпаку, попит на насіння якого зростає і яке має високу ціну реалізації. Важливою олійною культурою є соя, яка використовується у першу чергу для збагачення білком концентрованих кормів, її цінні кормові якості широко використовуються для збалансування раціонів тварин. Однак, через занепад тваринництва виробництво сої не набуло суттєвого поширення у більшості сільськогосподарських підприємств Веселинівського району.

Основними показниками економічної ефективності галузі рослинництва виступають такі, як урожайність, яка формує валовий збір, собівартість і прибуток, що безпосередньо впливають на рівень рентабельності (табл. 3).

Розраховані показники свідчать про те, що економічна ефективність виробництва продукції рослинництва в сільськогосподарських підприємствах Веселинівського району Мико-

Таблиця 3. Ефективність виробництва продукції рослинництва в сільськогосподарських підприємствах Веселинівського району Миколаївської області *

Культура	2009 р.	2010 р.	2011 р.	2011 р. у % до	
				2009 р.	2010 р.
Урожайність, ц з 1 га					
Зернові та зернобобові культури	29,51	29,91	34,68	117,50	115,95
Соняшник	13,35	19,03	17,03	127,61	89,50
Соя	-	-	11,53	-	-
Ріпак озимий	19,62	18,11	13,76	70,14	75,97
Баштанні продовольчі	58,79	84,87	18,39	31,28	21,67
Виноград	51,24	51,81	62,00	120,99	119,67
Собівартість виробнича 1 ц, грн.					
Зернові та зернобобові культури	63,38	70,88	88,00	138,85	124,16
Соняшник	110,44	113,16	177,11	160,36	156,51
Соя	-	-	324,74	-	-
Ріпак озимий	132,50	148,16	233,91	176,54	157,88
Баштанні продовольчі	49,37	49,14	123,87	250,87	252,07
Виноград	88,97	143,93	238,75	268,35	165,88
Ціна реалізації 1 ц, грн.					
Зернові та зернобобові культури	78,45	108,53	132,81	169,30	122,38
Соняшник	186,92	286,36	341,62	182,76	119,30
Соя	-	-	280,30	-	-
Ріпак озимий	218,58	289,47	390,04	178,45	134,74
Баштанні продовольчі	38,52	36,21	46,22	119,98	127,65
Виноград	81,14	139,50	180,16	222,05	129,15
Прибуток на 1 ц, грн.					
Зернові та зернобобові культури	5,73	17,29	31,06	541,91	179,64
Соняшник	66,59	145,86	162,88	244,61	111,67
Соя	-	-	-108,92	-	-
Ріпак озимий	70,79	47,00	88,85	125,51	189,05
Баштанні продовольчі	-27,21	-26,59	-107,85	396,33	405,62
Виноград	-37,44	-44,42	-116,60	311,45	262,49

* За даними статистичного збірника "Сільське господарство Миколаївщини" [1].

лаївської області коливається. Можна відмітити, що урожайність зернових та зернобобових культур збільшилась у 2011 році на 17,50%, соняшнику — на 27,61%, винограду — на 20,99%, проте спостерігається істотне зменшення урожайності озимого ріпаку на 30,86%, а продовольчих баштанних — у 3 рази. Собівартість

Таким чином, висока дохідність насіння олійних культур, постійно зростаючий попит як на внутрішньому, так і на зовнішніх ринках стимулює товаровиробників нарощувати обсяги їх виробництва.

Узагальнюючим показником ефективності галузі рослинництва і сільськогосподарського виробництва взагалі є рентабельність (рис. 1).

Виходячи з розрахунків рентабельності виробництва по різних сільськогосподарських культурах, можна сказати, що у 2011 році найбільший рівень рентабельності при виробництві соняшнику — 91,12%, зернових та зернобобових культур — 30,52%. По продовольчих баштанних та винограду рівень збитковості також збільшується.

Основними шляхами підвищення рівня рентабельності виробництва сільськогосподарської продукції є зниження її собівартості та підвищення цін реалізації, поліпшення якості товарної продукції [1].

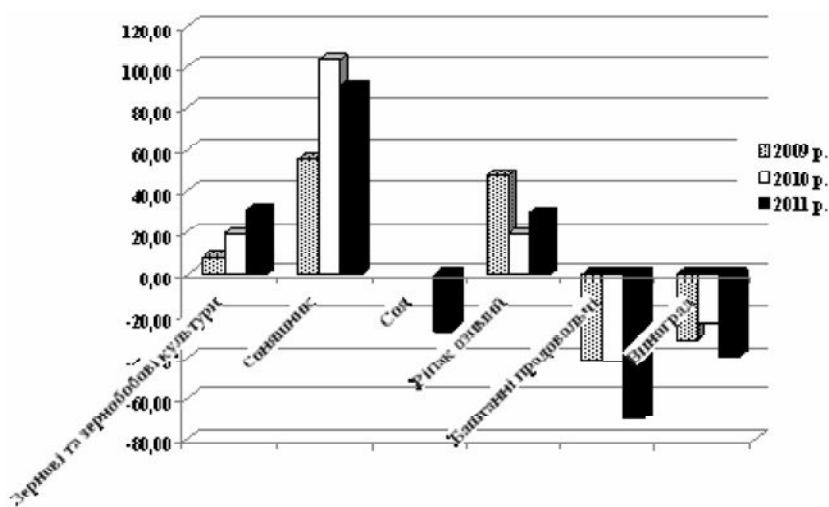

Рис. 1. Рівень рентабельності основних видів продукції рослинництва в сільськогосподарських підприємствах Веселинівського району Миколаївської області *

* За даними статистичного збірника "Сільське господарство Миколаївщини" [2].

Резервами підвищення ефективності галузі рослинництва є, насамперед, нарощування урожайності й удосконалення ринку. А в реалізації цих заходів вкрай необхідна допомога держави для виробництва високоякісної конкурентоспроможної продукції рослинництва.

Підвищення ефективності виробництва і досягнення більш високих кінцевих результатів нерозривно пов'язані з проблемою якості, розв'язання якої вимагає вдосконалення технології виробництва сільськогосподарської продукції і збільшення потужностей для її переробки і зберігання. За рахунок використання резервів поліпшення якості та збереження виробленої продукції можна на 20—30 % підвищити рівень її споживання, що сприятиме більш повному задоволенню потреб населення в продуктах харчування [3].

Вагомим джерелом підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва є раціональне використання трудових ресурсів і зростання продуктивності праці на основі застосування прогресивних форм її організації та відповідних методів матеріального і морального заохочення працівників у досягненні високих кінцевих результатів. У зв'язку з цим, очевидна необхідність переведення всіх господарств та їх виробничих підрозділів на господарський розрахунок, самофінансування і самоуправління. У сучасних умовах лише наукова організація виробництва і праці в змозі створити умови для високоефективного використання трудових ресурсів і всіх елементів сільськогосподарського виробництва [2].

Один із напрямів підвищення економічної ефективності сільського господарства — впровадження комплексної механізації і автоматизації виробництва в усіх галузях рослинництва і переведення їх на індустріальну основу. Вирішення цієї проблеми сприяє насамперед підвищенню продуктивності праці в сільськогосподарському виробництві, що є основним якісним фактором його економічного і соціального розвитку.

Матеріальною основою підвищення економічної ефективності сільськогосподарського виробництва, зокрема зростання продуктивності праці, є впровадження досягнень науково-технічного прогресу, яке включає вдосконалення, раціональне поєднання і взаємодію всіх елементів праці — знарядь і предметів праці та робочої сили. З підвищенням технічної озброєності і рівня механізації виробничих процесів, з поліпшенням організації виробництва витрати живої праці на одиницю земельної площі скорочуються.

Отримання економічної ефективності сільськогосподарського виробництва відбувається в умовах поглиблення спеціалізації і посилення концентрації виробництва на основі міжгосподарської кооперації і агропромислової інтеграції. У спеціалізованих підприємствах рівень рентабельності сільськогосподарського виробництва, який забезпечує переведення господарств на повне самофінансування, залежить від їх спеціалізації і конкретних умов господарювання [3].

ВИСНОВКИ

Отже, шляхи підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва, які забезпечують подальше збільшення обсягів виробництва продукції рослинництва і зменшення витрат на її одиницю, передбачають комплекс таких основних заходів:

- збереження, відтворення і раціональне використання ґрунтів, підвищення їх родючості за рахунок правильної системи обробки та застосування сівозмін для нарощування віддачі гектару;
- впровадження комплексної механізації і автоматизації виробництва;
- поглиблення спеціалізації і концентрації виробництва на основі міжгосподарської кооперації і агропромислової інтеграції;
- раціональне використання виробничих фондів і трудових ресурсів;
- впровадження інтенсивних і ресурсозберігаючих технологій та індустріальних методів виробництва;
- розвиток сільськогосподарського виробництва на основі різноманітних форм власності і видів господарювання та створення для них рівних економічних умов, необхідних для самостійної та ініціативної роботи.

Література:

1. Головне управління статистики у Миколаївській області. — Режим доступу: <http://www.mk.ukrstat.gov.ua>
 2. Дещенко О.В. Розвиток і ефективність виробництва продукції рослинництва у сільськогосподарських підприємствах регіону [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/chem_biol/nvnau/2009_142_2/09dov.pdf
 3. Шкарлет С.М. Інтенсифікація виробництва продукції рослинництва регіону та його економічна ефективність / С.М. Шкарлет, Т.В. Корж // Вісник Чернігівського державного технологічного університету. Серія "Економічні науки". Збірник. — Чернігів: ЧДТУ, 2011. — № 2 (50). — С. 81—86.
- Стаття надійшла до редакції 15.11.2012 р.*